

Hulpverlening aan gezinnen met meerdere problemen

Geachte leden van de commissie voor VWS van de Tweede Kamer.

Dank voor uw uitnodiging om over het thema "hulpverlening aan gezinnen met meerdere problemen" te spreken. U geeft aan dat het doel van dit gesprek is om te luisteren naar ervaringen van jongeren en hun ouders met multiproblematiek over de vraag waar tegenaan wordt gelopen bij het vinden van passende hulp. Hoe lang hebben ze moeten wachten op een (passende) plek? En hoeveel instanties en hulpverleners zijn er betrokken? Tevens is er ruimte om over de ervaringen vanuit hulpverleners en professionals te spreken. Ik neem zelf graag de vrijheid om de ervaringen aan te vullen met kennis.

We zien dat wachttijden en een teveel aan wisselende, betrokken hulpverleners voor iedereen en vooral voor deze gezinnen een ernstig probleem zijn, al was het maar omdat in de tussentijd problematiek vooral verergert. We zien dit probleem al lang en al lang wordt geprobeerd dat op te lossen met afspraken, opdrachten tot beter samenwerken, pogingen meer integraal te werken etc. Maar we zien het niet verbeteren. Onderzoek laat zien dat het probleem dieper ligt. Daar gebeurt nog weinig mee. Het probleem is in de eerste plaats dat deze kinderen en gezinnen niet eerder en niet op de best bekende manier geholpen zijn. In de hele keten, van preventie en vroegherkenning, tot en met hulp als zaken toch complex zijn geworden moet er meer kennis benut worden die er wel degelijk is én er moet nieuwe kennis ontwikkeld worden.

Voor de jongeren en gezinnen waar het vandaag over gaat is het een drama dat deze situatie zo is. Het is goed dat zij vandaag aan het woord zijn. En we hebben hun de beste oplossingen te bieden. En het moet v erder, want we kunnen ook zorgen dat problemen van kinderen en gezinnen niet zo uit de hand lopen. Daar weten we al veel over en we kunnen nog meer leren o.a. door de gezinnen te bevragen: "mag ik jullie interviewen om van jullie te leren wat er eerder in jullie leven gedaan had kunnen worden om niet zo ver in de problemen te komen? Ik wil graag van jullie en andere gezinnen leren, zodat we in de toekomst gezinnen beter en eerder kunnen helpen". Ouders en jongeren werken daar graag aan mee. Hun antwoord is vrijwel altijd: "ja, graag en natuurlijk, want ik hoop dat anderen dit niet hoeven mee te maken".

Het Flevoland-onderzoek, gericht op kinderen met meerdere problemen, wat enkele jaren geleden in uw kamer besproken werd leverde al de kennis op dat er eerder betere dingen gedaan, of ontwikkeld en geleerd kunnen worden. Dat zou zorgen dat kinderen en gezinnen steeds minder vaak in de nare situatie van wachttijden en vervolgens geregeld in niet optimale zorg terecht komen. We zitten in een cirkel: niet best mogelijke zorg bieden leidt tot langere zorg, langere zorg tot verstopping, verstopping tot wachtlijsten en wachtlijsten tot meer complexe problemen. Het lopende onderzoek 'Ketenbreed Leren', gefinancierd door VWS, is een vervolg en uitbreiding op het Flevoland onderzoek. Het gaat laten zien wat we te ontwikkelen hebben, of wat we nu al beter kunnen doen om tot steeds betere jeugdhulp te komen en tot betere ondersteuning en preventie in de samenleving. Als we hier geen aandacht voor hebben en dat niet op een wetenschappelijk slimme manier doen is dat hetzelfde als geen aandacht hebben voor roken als belangrijke oorzaak van longkanker. Als we daar nog steeds geen aandacht voor zouden hebben zouden de kosten voor longkankerbehandelingen vele malen hoger zijn, zouden er wachtlijsten zijn voor deze zorg en zouden er meer mensen overlijden aan de gevolgen van deze ziekte. Het heeft overigens 50 jaar geduurd voor de al bekenden harde waarheid over roken als oorzaak van longkanker tot breed gedragen beleid en gedrag leidde. Dit illustreert ook wel waarom ook jeugdhulpontwikkeling waarschijnlijk weerbarstig is: wij mensen laten heel moeilijk onze gewoontes los. Maar als we dat weten, gaat het misschien sneller?

Veel partijen kunnen een rol spelen in het verkleinen en uiteindelijk oplossen van het probleem wat u agendeert. De oplossing is ruwweg driedelig:

1. er moet genoeg capaciteit zijn om jongeren en gezinnen in deze situatie hoogwaardig te helpen. Dat kan al snel steeds beter, mits met gebruik van kennis uit de wetenschap.

2. We hebben stroomopwaarts beter kennis te benutten en nieuwe kennis te ontwikkelen, om te zorgen dat kinderen en gezinnen deze hulp steeds minder vaak nodig hebben en ...
3. Deze ontwikkeling moet plaatsvinden in een helder ontwikkelplan voor de totale zorg aan kinderen en gezinnen.

Bijzonder is dat werken aan de capaciteit (1) moet gebeuren in de wetenschap dat deze uiteindelijk ook weer afgebouwd gaat worden, omdat deze zorg door ontwikkeling stroomopwaarts (2) steeds minder en uiteindelijk liefst niet meer nodig is. Daarnaast is het goed dat we ons realiseren dat onderwerpen als uithuisplaatsen en kwaliteit van de veiligheidsketen, maar ook bijvoorbeeld de kwaliteit van de screening in wijkteams in zo'n groter plan opgenomen horen te zijn. Ze kunnen niet los van elkaar gezien worden.

Hoe kunnen verschillende partijen een rol spelen:

- Het is vanuit de hoge kosten die gemaakt worden en de wens dat kinderen thuis geholpen worden begrijpelijk dat gemeentes en landelijke overheid willen bezuinigen op bedden en dat neerleggen bij de organisaties met die bedden. Hiermee wordt echter ook onrust gecreëerd en het door u gesignaleerde probleem juist vergroot als ze niet samen met aanbieders en wetenschap tegelijk de toestroom weten te verkleinen. Dus, in gezamenlijkheid moet de toestroom verkleind. Dat is haalbaar!
- Overheid (landelijk en gemeentelijk), aanbieders en wetenschap sturen samen op een sterk totaalsysteem ipv op onderdelen in dat systeem. Zo moeten bijvoorbeeld de zorg bij ernstige eetstoornissen, voorkomen van uithuisplaatsen, wachtlijsten voor opnames bij complexe problematiek etc. niet alleen als losse onderwerpen, maar ook in samenhang verder ontwikkeld worden. Ik noem 2 aspecten. Dit soort problemen vraagt o.a. in preventieve zin overlappende hoogwaardige aanpak. Als we er bijvoorbeeld beter in worden trauma's bij jonge mensen te voorkomen of te helpen oplossen, krijgen we meer ouders die goed kunnen opvoeden en minder van dergelijke problemen. Een tweede aspect is dat de jeugdhulp op te veel plaatsen nog onvoldoende in staat is tot het maken van hoogwaardige met ouders en jeugdigen gedeelde verklarende analyses. Daardoor kunnen problemen klein beginnen en complex eindigen, maar ook wordt daardoor niet-optimale zorg geboden. Dit is een generieke vaardigheid die nog verder ontwikkeld kan worden en die zeker verder verspreid moet worden.
- Zorgorganisaties, wijkteams en jeugdbescherming die heel goed op de hoogte zijn van recente kennis en vaardigheden en dit voortdurend implementeren in hun organisaties voorkomen escalaties aan het eind van de keten
- Professionals die gestimuleerd in hun werkomgeving steeds up to date vaardig zijn en als ze daartoe niet gestimuleerd worden dat uit zichzelf doen en hun organisatie daartoe verplichten dragen bij aan snelle goede analyses en optimale zorg en/of ondersteuning, maar ook aan betrouwbare geruststelling en stoppen van zorg.
- Wetenschap kan een rol spelen als zij meer direct in de zorg, in het wijkteam en in de samenleving aanwezig zijn. Zij kan dan daar de vragen ophalen en de antwoorden beter implementeren.
- Uzelf als u bijvoorbeeld agendeert dat er aandacht moet zijn voor door kennis onderbouwde versterking in de samenleving en voor kwalitatieve versterking van zorg voor in de keten.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat jeugdhulp en jeugdbescherming zelf al voor de transitie in 2015 verder hadden kunnen zijn met een beter systeem van ontwikkelen en implementeren van nieuw ontwikkelde kennis en vaardigheden. Met de transitie echter zijn we vanuit overheden gaan sturen op het systeem en niet ter zake kundig op de kwaliteit. We hebben met de transitie nog verder een complex, bureaucratisch en vaak onbewust onbekwaam systeem gecreëerd. Uw kamer heeft daarbij destijds een belangrijke rol gespeeld. Vele honderden en misschien wel een paar duizend ambtenaren moesten zonder voorkennis als het ware van de ene op de andere dag meedenken over jeugdhulp. We zijn in het 7^e jaar van de transformatie van de jeugdhulp. Elke dag zijn door het hele

land vele tientallen overleggen en werk- en projectgroepen bezig zijn met projecten die veelal weinig tot niks opleveren. Vele honderden projectleiders, adviseurs en interimers zonder kennis van zaken mochten van alles organiseren, evalueren en rapporteren en gingen door naar hun volgende project zonder dat er ooit achterom gekeken is wat er nu bereikt was. Zonder zelfevaluatie en zonder lessen te leren worden steeds weer modellen en plannen ingevoerd die vaak elders en geregeld ook al op dezelfde plek hebben laten zien niet te werken. We sturen op geld en systeem en niet deskundig op kwaliteit, terwijl dit laatste geld zou gaan besparen en het systeem kan vereenvoudigen.

Een goed antwoord op de problemen die vandaag voorliggen vraagt deskundigheid over preventie, versterken van samenleving, van zorg en van organisatie van zorg. Daar zijn al goede voorbeelden van en snelle goede resultaten zijn haalbaar. Dit najaar kan een grote slag geslagen als de “Hervormingsagenda” wordt vorm gegeven. Een ongelofelijke hoeveelheid extra geld gaat naar de jeugdhulp. Gaan we samen zorgen dat we dit deskundig en duurzaam gaan inzetten, zodat we uiteindelijk betaalbare en zelfs profijtelijke jeugdhulp ontwikkelen? De probleemstelling van vandaag is dan snel opgelost en jeugdhulp zal zichtbaar jaarlijks betere resultaten voor ouders en kinderen opleveren. Het boekje “Op de groei” (te downloaden van www.bewegingvannul.nl), geschreven door deskundigen, is enthousiast ontvangen door overheden, branche- en beroepsorganisaties en ervaringsdeskundigen. Het biedt een makkelijk leesbaar zicht op hoe we goed zouden kunnen ontwikkelen, geredeneerd vanuit de Rechten van het Kind en gebaseerd op kennis vanuit wetenschap. Een aantal andere partijen schreef in totaal ook 4 waardevolle inhoudelijke adviezen (SER, Stichting beroepseer, FNV, IGJ, NZA, RVS, ombudsman en NJI). Om rust te creëren schreven deze 5 initiatieven op basis van hun rapporten samen “Toekomst Jeugdhulp, de samenvatting”.

Tot slot een hartekreet. Ik was vorige week als spreker uitgenodigd op het congres van de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde. Als toehoorder bekroep mij jaloezie en pijn. Professor Lieke Sanders kreeg daar de Gorterpenning. Zij is een kinderarts en onderzoeker met wereldwijd erkenning op het zeer specialistisch terrein van immunologie en vaccins. En zij zorgt er in Nederland voor dat nieuwe hoogwaardige kennis en vaardigheden altijd goed verspreid raken van academische ziekenhuizen naar de periferie en jeugdgezondheidszorg en ze haalt de vragen daar weer op. Ik was jaloers, want waarom kan ik niet met collega's mijn tijd vooral besteden aan zorg en verbeteren van zorg? En het deed pijn, want doordat jeugdhulp minder deskundig wordt aangestuurd dan kindergeneeskunde hebben we de problemen waar het vandaag over gaat, bieden we veel te vaak minder goede zorg dan mogelijk en erger, we beschadigen kinderen en gezinnen. De oplossing ligt klaar. Niet de oplossing naar totale maakbaarheid. Wel de oplossing naar een jeugdhulp waarin elk kind en elk gezin indien nodig de beste geruststelling, de beste ondersteuning of de beste zorg krijgt die op dat moment bekend is. En de oplossing ligt klaar naar een lerende jeugdhulp, waarin we hardop durven te zeggen dat we er steeds dichterbij willen komen dat alle kinderen bij, of met hun ouders prettig opgroeien.

Peter Dijkshoorn

Kinder- en jeugdpsychiater (niet praktiserend)

Landelijk ambassadeur lerend jeugdinstel voor OZI/VNG/VWS